

Anarhizam i nasilje

Errico Malatesta

Svi znaju da se anarhisti protive nasilju. Osnovni program anarhizma je uklanjanje nasilja iz međuljudskih odnosa. To je život zasnovan na slobodi pojedinca, bez intervencije žandara. Iz tog razloga smo neprijatelji kapitalizma koji ovisi o zaštiti žandara kako bi primorao radnike da dozvole da ih se eksploatira – ili čak da ostanu nezaposleni i gladni kada nije u interesu njihovih šefova da ih eksploatiraju. Zbog toga smo mi neprijatelji države koja je prinudna, nasilna organizacija društva.

Ali ako častan čovjek izjavi da vjeruje da je glupo i barbarski raspravljati s palicom u ruci i da je nepravedno i zlo prisiljavati nekoga na meti pištolja da sluša volju drugoga, nije li možda logično zaključiti da taj gospodin namjerava dopustiti da bude pretučen i potčinjen volji drugoga bez da pribjegne ekstremnijim načinima svoje obrane?

Nasilje je opravdano samo kad je nužno braniti sebe i druge od nasilja. Tu prestaje nužnost, a počinje zločin...

Rob je uvijek u položaju legitimne obrane i, prema tome, njegovo je nasilje protiv šefa, protiv tlačitelja, uvijek moralno opravdano i treba biti kontrolirano samo takvim razmatranjima kojima se najbolje i najekonomičnije koristi ljudski trud i ljudska patnja.

Sigurno postoje drugi ljudi, stranke i škole mišljenja koje su motivirane općim dobrom koliko i najbolji među nama... Ali ono što odvaja anarhiste od svih ostalih je zapravo njihov strah od nasilja, njihova želja i namjera da uklone fizičko nasilje iz međuljudskih odnosa... Ali zašto su onda, postavlja se pitanje, anarhisti u sadašnjoj borbi (protiv fašizma) podržavali i koristili nasilje, kad je ono u opreci s njihovim izričitim ciljem? Mnogi kritičari, neki dobronamjerni i svi oni koji to nisu, počinju vjerovati da je razlikovna karakteristika anarhizma u biti nasilje. Pitanje se može činiti neugodnim, ali se na njega može odgovoriti u nekoliko riječi. Ako dvoje ljudi živi u miru, oni oboje moraju željeti mir, ako jedan od njih inzistira na upotrebi sile kako bi prisilio drugoga da radi za njega i služi mu, drugi će, ako želi sačuvati svoje ljudsko dostojanstvo i ne biti podvrgnut bijednom ropstvu, unatoč svojoj ljubavi prema miru, biti prisiljen oduprijeti se sili odgovarajućim načinima.

Borba protiv vlasti je, prema posljednjim analiziranjima, fizička, materijalna.

Vlasti stvaraju zakone. Oni zato moraju raspolagati materijalnom silom (policijom i vojskom) da bi nametnuli zakone, jer bi ih inače slušali samo oni koji bi to željeli i to više ne bi ni bili zakoni, već jednostavna grupa prijedloga koji bi se mogli slobodno prihvatiti ili odbaciti. Vlasti, ipak, imaju tu moć i koriste je kroz zakone kako bi ojačali svoju moć i služili interesima vladajućih klasa, tlačajući i eksploatirajući radnike.

Jedina granica opresiji vlasti je moć kojom se ljudi prikazuju sposobnim suprostaviti joj se.

Sukob može biti otvoren ili skriven, ali on uvijek postoji jer vlast ne obraća pažnju na nezadovoljstvo i umjeren otpor osim ako je suočena s opasnošću pobune.

Kad se ljudi ponizno podvrgnu zakonu, ili su njihovi prosvjedi slabi i sputani riječima, država pazi na svoj interes i ignorira potrebe ljudi; kad su prosvjedi puni života, energični, prijeteci, država se, ovisno o tome je li više ili manje razumna, povlači ili pribjegava represiji. Ali, pobuna se uvijek vraća, jer ako se država ne povuče, ljudi će završiti buneći se, a ako se povuče, ljudi dobijaju povjerenje u same sebe i podnose sve veće zahtjeve, sve do vremena kad nezdrživost slobode i autoriteta ne postane jasna i nasilna borba zajamčena.

Zbog toga je nužno biti spreman, moralno i materijalno, kako bi ljudi kada se to dogodi pobjedonosno izronili.

Ova revolucija nužno mora biti nasilna, iako je nasilje samo po sebi zlo. Ona mora biti nasilna jer bi bila ludost nadati se da će privilegirane klase prepoznati nepravdu njihovog privilegiranog

statusa i zlo uzrokovano njime, i dobrovoljno ga se odreći. Ona mora biti nasilna jer je prijelazno, revolucionarno nasilje jedini način da se stane na kraj mnogo većem i neprekidnom nasilju koje drži većinu čovječanstva u ropstvu.

Buržoazija neće dopustiti da bude razvlaštena bez borbe, i morat će se pribjeći coup de force (nasilje-op.prev.), povredi legalnog poretka nelegalnim načinima.

Također, vrlo smo nesretni zbog ove potrebe za nasilnom borbom. Mi koji propovijedamo ljubav, i koji se borimo za stanje društva u kojem će sloga i ljubav među ljudima biti mogući, patimo više nego itko zbog nužnosti s kojom smo suočeni, da se protiv nasilja vladajuće klase moramo braniti nasiljem. Ipak, odreći se oslobađajućeg nasilja, kad je to jedini način za svršetak svakodnevnih patnji i okrutnog krvoprolića koje muči čovječanstvo, značilo bi prešutno dopustiti klasna neprijateljstva koja ne odobravamo i zlo koje iz njih proizlazi.

Mi ne nastojimo išta nametati silom, niti se želimo pokoriti nasilnom nametanju.

Namjeravamo iskoristiti silu protiv vlasti, jer je sila ta kojom nas vlast drži u podložnosti.

Namjeravamo razvlastiti one koji posjeduju imetak, jer je sila ta kojom zadržavaju sirovine i bogatstvo, koje je plod ljudskog rada, i koriste je kako bi prisilili druge da rade za njihov interes.

Silom ćemo se oduprijeti svakome tko bi želio silom zadržati ili povratiti sredstva za nametanje svoje volje i eksploatiranje rada drugih.

Oduprijeli bismo se silom svakoj „diktaturi” ili „vlastodršcu” koji bi se pokušali nametnuti masama u pobuni. I borit ćemo se protiv republike kao što se borimo protiv monarhije, ako se pod republikom podrazumijeva država koja, kako god došla na vlast, donosi zakone i raspolaže vojskom i kaznenom moći kako bi prisilila ljude da joj se pokoravaju.

Izuzev ovih slučajeva, u kojima je upotreba sile opravdana kao obrana od sile, mi smo uvijek protiv nasilja, a za samoodređenje.

Ponovio sam tisuću puta da vjerujem da je ne oduprijeti se „aktivno”, primjereno i na sve moguće načine zlu u teoriji apsurdno, jer je u proturječju s ciljem izbjegavanja i uništenja zla, a u praksi nemoralno, jer je to nijekanje ljudske solidarnosti i dužnosti koja mu se suprostavlja da bi branila slabe i potlačene. Mislim da se režim koji je rođen u nasilju i koji nastavlja postojati uz pomoć nasilja, ne može oboriti bez odgovarajućeg i razmjernog nasilja, i da onaj tko se oslanja na zakonitost kad tlačitelji mogu promijeniti zakon kako bi odgovarao njihovoj koristi, mora biti ili glup ili zaveden. Ali vjerujem da je nasilje, za nas koji težimo miru među ljudima, te pravdi i slobodi za sve, neugodna nužnost, koja mora nestati u trenutku kad se postigne oslobođenje — tj. kada obrana i sigurnost više nisu pod prijetnjom — ili ona postaje zločin protiv čovječanstva, i glasnik nove nepravde i ugnjetavanja.

Mi smo iz principa protiv nasilja i iz tog razloga želimo da se društvena borba vodi što je humanije moguće. Ali to ne znači da bismo željeli da ona bude manje određena, manje beskompromisna; mi zaista mislimo da, na koncu, nepotpunost samo neograničeno produžuje sukob, neutralizira ga i isto tako potiče još nasilja koje se želi izbjeći. Niti to znači da pravo na samobranu ograničavamo na otpor protiv postojećeg ili nailazećeg napada. Za nas su potlačeni uvijek u položaju legitimne obrane i sasvim je opravdan njihov ustanak bez da čekaju da budu zaista zapaljeni i u potpunosti smo svjesni da je napad ponekad najbolja obrana...

Osveta, trajna mržnja i okrutnost prema pobijeđenima su razumljive reakcije i čak se mogu oprostiti, u jeku borbe, onima čije dostojanstvo je bilo okrutno povrijeđeno, i čiji su najintimniji osjećaji oskrnavljeni. Ali oprostiti okrutne nečovječne osjećaje i uzdići ih do principa, te ih braniti kao taktiku pokreta, zlo je i kontrarevolucionarno.

Za nas revolucija ne smije značiti zamjenu jednog tiranina drugim, dominacije drugih našom dominacijom. Želimo materijalno i fizičko uzdignuće čovjeka, nestanak svake razlike između pobjednika i pobijedenih, iskreno bratstvo čitavog čovječanstva – bez kojih bi povijest nastavila, kao u prošlosti, biti izmjenjivanje tlačenja i pobune, pod cijenom stvarnog napretka, i, dugoročno, na štetu svih, pobjednika jednako kao i pobijedenih.

Savršeno je jasno da je nasilje potrebno kako bi se oduprijelo nasilju neprijatelja, i mi ga moramo zagovarati i pripremati, ako ne želimo da se postojeća situacija maskiranog ropstva, u kojem se većina čovječanstva nalazi, nastavi i pogorša. Ali nasilje u sebi sadrži opasnost transformiranja revolucije u brutalnu borbu bez svjetla ideala i bez mogućnosti korisnog ishoda i iz tog razloga moraju se naglasiti moralni ciljevi pokreta, i potreba i dužnost zadržavanja nasilja unutar strogih granica nužnosti.

Ne kažemo da je nasilje dobro kada mi ga koristimo, a štetno kad ga koriste drugi protiv nas. Kažemo da je nasilje dužnost, da je dobro i „moralno” i da ga je moguće opravdati kad se koristi u obranu sebe i drugih, a protiv zahtjeva onih koji vjeruju u nasilje. Ono je zlo i „nemoralno” ako služi kako bi se pogazila sloboda drugih...

Mi nismo „pacifisti”, jer mir nije moguć ako ga ne žele obje strane.

Smatramo da je nasilje nužnost i dužnost za obranu, ali samo za obranu. I ne mislimo samo na obranu od izravnog, iznenadnog, fizičkog napada, već i od svih institucija koje koriste silu kako bi ljude zadržale u stanju ropstva.

Mi smo protiv fašizma i željeli bismo da se oslabi suprostavljanjem većeg nasilja njegovom nasilju. I, povrh svega, mi smo protiv vlasti, koja je trajno nasilje.

Po meni, ako je nasilje moguće opravdati čak i izvan potrebe samoobrane, onda ga je moguće opravdati i kada se ono koristi protiv nas, i tada ne bismo imali temelja za protest.

Mi ne nudimo rješenje ljudskoj nesposobnosti, navedenoj kao izgovor, stavljajući sebe na mjesto prošlih tiranina. Samo sloboda ili borba za slobodu mogu biti škola slobode.

Ali, reći ćete, da bi se revolucija započela i dovela do zaključenja, potrebna je sila koja je također i naoružana. I tko to poriče? Ali ta naoružana sila, ili radije mnogobrojne naoružane revolucionarne grupe, izvodit će revolucionarnu zadaću samo ako će služiti za oslobođenje ljudi i za sprječavanje ponovne pojave autoritarne vlasti. Ali ona će biti oruđe reakcije i uništiti svoja vlastita dostignuća ako se pokaže spremnom da je se iskoristi za nametanje određene vrste društvene organizacije ili programa određene stranke...

Revolucija kao, nužnošću stvari, nasilna akcija, teži razviti, prije nego ukloniti duh nasilja. Ali revolucija, onakva kakvom je shvaćaju anarhisti, najmanje je nasilna od svih i želi zaustaviti svo nasilje čim prestane potreba za upotrebom sile kako bi se oduprijelo sili države i buržoazije.

Anarhisti prepoznaju nasilje samo kao način opravdane obrane i ako ga danas opravdavaju, to je zato što tvrde da su robovi uvijek u položaju opravdane obrane. Ali anarhistički ideal je društvo u kojem je faktor nasilja eliminiran, i njihov ideal služi da obuzda, ispravi i uništi duh osvete koji bi revolucija, kao fizički akt, težila razviti.

U svakom slučaju, lijek nikada ne bi bila organizacija i učvršćenje nasilja u rukama vlasti ili diktature, koja se ne može temeljiti ni na čemu osim brutalne sile i priznavanja autoriteta policije i vojske.

Anarhističkom pokretu prijete zabluda, suprotna od one koju izazivaju teroristi. Dijelom kao reakcija na zloupotrebu nasilja posljednjih godina, dijelom kao rezultat opstanka kršćanskih ideja, i, iznad svega, kao rezultat mističnih Tolstojevih propovijedanja, koja svoju popularnost i pres-tiž duguju genijalnosti i visokim moralnim kvalitetama svoga autora, anarhisti počinju ozbiljno

obraćati pažnju na stranku pasivnog otpora, čije je osnovno načelo da pojedinac mora radije dozvoliti da ga proganjaju i preziru, nego da naškodi agresoru. To je ono što se zove pasivna anarhija.

Budući da ima onih koji su, zbunjeni mojom nesklonosti beskorisnom i štetnom nasilju, nagoviještavali da sam razotkrio tendencije tolstojanizma, iskoristit ću priliku da kažem da je ova doktrina, po mom mišljenju, koliko god se činila uzvišeno altruističnom, zapravo negacija instinkta i društvenih dužnosti. Čovjek može, ako je dobar anarhistički kršćanin, trpjeti sve vrste provokacija bez da se brani svim raspoloživim oružjem, i da i dalje ostane moralan čovjek. Ali ne bi li on, u praksi, čak i nesvjesno, bio krajnji egoist, ako bi dopustio da proganjaju druge bez da ih pokuša braniti? Ako bi, na primjer, više volio da klasa bude svedena na kukavnu bijedu, da ljudi budu pogaženi od otimača, da ljudski život i sloboda budu zlostavljani, nego da zgnječi meso tiranina?

Može biti slučajeva kad je pasivni otpor učinkovito oružje, i tada bi to očito bilo i najbolje oružje, jer bi bilo najekonomičnije glede ljudskih patnji. Ali mnogo češće poučavanje pasivnog otpora služi samo kako bi ponovno osigurao tlačitelje protiv njihovog straha od pobune, i tako izdaje dobrobit potlačenih.

Zanimljivo je primijetiti kako i teroristi i tolstojanisti, zato jer su oboje mistici, dolaze do praktičnih rezultata koji su manje više slični. Prvi ne bi oklijevali uništiti pola čovječanstva dok ideja ne pobijedi, potonji bi bili spremni radije dopustiti da čitavo čovječanstvo ostane pod jarmom velike patnje, nego da prekrše načelo.

Što se mene tiče, ja bih prekršio svako načelo na svijetu kako bih spasio čovjeka: što bi zapravo bilo pitanje poštivanja načela, jer, po mom mišljenju, sva moralna i sociološka načela mogu se svesti na ovo jedno: dobro čovječanstva, dobro čitavog čovječanstva.

Anarhistička biblioteka
Anti-Copyright



Errico Malatesta
Anarhizam i nasilje

<http://www.stocitas.org/malatesta.htm>

Prijevod je prvo objavljen u zborniku tekstova *Anarhizam i nasilje*, Što čitaš?, Zagreb, 2001, www.stocitas.org Prijevod je napravljen na osnovu teksta *Anarhizam i nasilje* koji je preuzet iz zbirke izvadaka iz djela Errica Malateste napisanih u periodu između kraja 19. stoljeća i sredine 20-ih godina 20. stoljeća.

anarhisticka-biblioteka.net